

Datum 2024-02-21

Ärendenummer SLK-2023-00955

Socialdepartementet

s.remissvar@regeringskansliet.se

Kopia till

s.hc@regeringskansliet.se

Diarienummer S2023/02669

Göteborgs Stads yttrande över remissen – Några smittskyddsfrågor inom socialtjänsten och socialförsäkringen (SOU 2023:56)

Samlad bedömning

I färskt minne finns covid-19 pandemin, kunskap om hur den sjukdomen smittade och de svårigheter som följde därav i stadens verksamheter. Förslagen som utredningen lägger fram avser att skydda individer från att smittas av sådana sjukdomar som klassificeras som samhällsfarliga sjukdomar. Vilka framtida sjukdomar som kan komma att inbegripas är inte möjligt att veta i nuläget.

Göteborgs Stad anser att utredningens förslag om att flytta individer som inte har förmåga att på egen hand skydda andra personer från smitta kan vara ett av flera verktyg att använda vid en framtida pandemi. Förslaget tillstyrks med beaktande av att det finns områden som utredningen inte belyser på ett tillräckligt sätt.

Utredningens förslag och överväganden – stärkt smittskydd för vissa grupper inom socialtjänsten

Göteborgs Stad anser att flyttning som extraordinär smittskyddsåtgärd kan vara ett av flera verktyg att använda. Frågan är dock komplex, dels utifrån vilka slags åtgärder som ur individ- respektive samhällsperspektiv kan anses vara mest lämpliga och ändamålsenliga, dels eftersom förslaget om flyttning avviker från socialtjänstens utgångspunkter om respekt för människors integritet och självbestämmande och med detta sammanhängande oklarheter vad gäller genomförandet.

Göteborgs Stad anser att det finns områden som utredningen inte belyser på ett tillräckligt sätt. Detta gäller det praktiska genomförandet, kravet på flyttning till en annan motsvarande bostad och kommunens hantering av att anmäla behov av flyttning samt det informationsutbyte som kommer behövas mellan kommunen, regionens smittskyddsläkare och i vissa fall

Polismyndigheten. Göteborgs Stad menar att det finns frågeställningar inom dessa områden som bör utredas vidare.

Det praktiska genomförandet

Utredningen är tydlig med att bestämmelsen om flyttning som extraordinär smittskyddsåtgärd inte ska innebära några tvångsbefogenheter för kommunens personal. Smittskyddsläkaren bör dock ha möjlighet att begära biträde av Polismyndigheten för att föra den som ska flyttas till den plats dit flyttningen ska ske, eller återföra den som olovligt har avvikit från den platsen. Utredningen framhåller att biträde av Polismyndigheten inte är avsett att vara det normala förfarandet, eftersom det även när ett beslut om flyttning är nödvändigt i de flesta fall torde vara möjligt för boendets personal att förmå den som ska flyttas att medverka till en förflyttning utan att använda fysiskt tvång.

Göteborgs Stad anser att det är bra att det framgår tydligt att förslaget inte ska innebära några tvångsbefogenheter för kommunens personal. Regelverken som styr kommunens omsorg och hälso- och sjukvård bygger på frivillighet och det finns inget utrymme för att vidta åtgärder mot den enskildes vilja i de särskilda boendeformerna. Det är en grundläggande förutsättning att alla åtgärder som vidtas i verksamheten ska utgå från respekt för den enskildes rätt till självbestämmande och integritet. Tvång som begrepp, och som motsats till frivillighet, omfattar emellertid fler situationer än den när någon fysiskt tvingas till något. Den personal som ska verkställa smittskyddsläkarens beslut om flyttning, eller efter att en flytt är genomförd ska se till att till exempel förbud att lämna bygganden eller del av byggnaden upprätthålls, har inte möjlighet att förmå den enskilde att göra något mot sin vilja. Detta gäller oavsett om det sker genom påtryckningar, tvång eller vilseledande. Det är mot den bakgrunden, och med hänsyn till målgruppen, inte tydligt hur beslutet om flyttning och efterföljande restriktioner ska genomföras i praktiken.

När den enskilde beviljats bistånd i form av särskilt boende är kommunen skyldig att verkställa insatsen så länge beslutet gäller. Den enskilde kan emellertid själv välja att avbryta sin boendeinsats när som helst. Utredningen har valt en hantering där kommunen även under tiden ett beslut om flyttning gäller ska verkställa den boendeinsats som den enskilde beviljats. Göteborgs Stad anser att det därför behöver tydliggöras vad som ska gälla när en person som flyttats inte längre önskar få sin boendeinsats verkställd av kommunen.

Göteborgs Stad instämmer i utredningens bedömning att den övergripande frågan om allmänna skyddsåtgärder och samtycke inom socialtjänsten fortsatt behöver utredas brett. Att så sker är av stor vikt både för att öka rättssäkerheten för de personer som tar emot vård- och omsorgsinsatser och för att öka tydligheten för den personal som arbetar inom omsorgen samt andra befattningshavare.

Flyttning till en annan motsvarande bostad

En förutsättning för att flyttning som smittskyddsåtgärd ska vara effektiv är att det finns praktiska möjligheter att placera den smittade, misstänkt smittade eller exponerade personen åtskild från andra boende som inte är smittade. Det innebär att det måste finnas lokaler och personal för att tillhandahålla vård och omsorg för den som flyttas. Göteborgs Stad anser att det behöver förtydligas vad som i det här sammanhanget avses med annan motsvarande bostad. När det gäller till exempel bostäder med särskild service gör kraven på utformningen av sådana bostäder att det inte finns några andra motsvarande byggnader att tillgå. Göteborgs Stad vill också framhållas att ett korttidsboende inte är att jämföras med en bostad med särskild service eller ett permanent särskilt boende för äldre.

Som beskrivits ovan ska kommunen enligt förslaget även under tiden ett beslut om flyttning gäller verkställa den boendeinsats som den enskilde beviljats och säkerställa att den enskilde tillförsäkras en skälig levnadsnivå enligt 4 kap. 1 § SoL eller goda levnadsförhållanden enligt 7 § LSS. Utöver svårigheten att ha lokaler att tillgå menar Göteborgs Stad att det kommer vara svårt att fullt ut leva upp till de krav som normalt ställs vid aktuella sortens boendeinsatser. Det finns därför behov av förtydligande vad gäller vilka krav som ska ställas på insatsens innehåll, bemanning och lokaler när kommunen verkställer ett beslut om flyttning.

Anmäla behov av flyttning

Eftersom möjligheten att flytta en smittad, misstänkt smittad eller exponerad person från sin ordinarie bostad är avhängig hur kommunen organiserar sitt smittskyddsarbete inom de aktuella boendeformerna bör frågan om att flytta en boende utan samtycke enligt utredningen väckas av kommunen genom en anmälan till smittskyddsläkaren. Det ska också vara ett kommunalt ansvar att ta fram underlag för beslutet och att ta initiativ till att inleda ärendet.

Kommunerna kommer, som utredningen konstaterar, behöva ta fram rutiner för i vilka situationer en anmälan till smittskyddsläkaren ska göras. För att åstadkomma en likvärdig hantering anser Göteborgs Stad emellertid att förutsättningarna för en kommun att anmäla behov av flyttning som smittskyddsåtgärd behöver belysas i ett eventuellt fortsatt lagstiftningsarbetet. Det saknas vägledande resonemang i utredningen vad gäller vilka åtgärder som ska ha vidtagits och vilka ställningstaganden som ska ha gjorts innan en anmälan om behov av flyttning mot den enskildes vilja bör ske. Mot bakgrund av att det föreslagna regelverket innebär ingripande åtgärder mot den enskilde anser Göteborgs Stad att det finns behov av både tydliggöranden och vägledning vad gäller de ställningstaganden som kommunen ska göra. Detta är frågor som delvis kan omhändertas genom Socialstyrelsens uppdrag att ta fram en vägledning för den föreslagna extraordinära smittskyddsåtgärden.

Göteborgs Stad anser att det är viktigt att det tydliggörs att en flytt mot den enskildes vilja endast får användas som en sista utväg och då enbart i syfte att skydda den enskilde, andra boenden, personal eller allmänheten. Åtgärden bör endast kunna användas när övriga insatser är uttömda.

Utredningen konstaterar att med hänsyn till att det är smittskyddsläkaren som fattar beslutet om tvångsåtgärd bör det inte finnas något hinder för kommunen att delegera ansvaret för att göra anmälan enligt reglerna om delegation i kommunallagen (2017:725). Det saknas dock närmare resonemang vad gäller det beslut som kommunen ska fatta i frågan om anmälan samt vilken utredning och vilka överväganden som ska föregå ett sådant beslut.

Sekretess och behovet av informationsutbyte

Inom kommunens hälso- och sjukvård och socialtjänst omfattas uppgifter om enskilda av stark sekretess enligt 25 kap. 1 § och 26 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) och utrymmet att lämna ut uppgifter efter menprövning är mycket begränsat.

En förutsättning för att kommunen ska kunna lämna ut uppgifter om enskilda personer som bor i någon av de boendeformer som omfattas av utredningens förslag till smittskyddsläkaren eller Polismyndigheten är därför att det finns ett tydligt lagstöd för detta. Det nämns emellertid ingenting i utredningen om sekretess och hur berörda aktörer ska hantera frågan i relation till det informationsutbyte som kommer vara en förutsättning för förslaget om flyttning som extraordinär smittskyddsåtgärd.

I SmL finns en rad bestämmelser om uppgiftslämnande som medför att den sekretess som annars skulle gälla bryts. Regelverket i SmL förefaller dock inte omfatta den samverkan mellan smittskyddsläkaren och kommunernas socialtjänst som kommer vara nödvändig för att den nya smittskyddsåtgärden ska kunna tillämpas effektivt. Till exempel är alla myndigheter enligt 6 kap. 9 § punkten 1 SmL skyldiga att på begäran av en smittskyddsläkare lämna de uppgifter om en person som smittats av en allmänfarlig sjukdom som behövs för att smittskyddsläkaren ska kunna fullgöra sina skyldigheter. Den här bestämmelsen gör det dock inte möjligt för en kommun att göra en anmälan eller ta initiativ till att lämna uppgifter som omfattas av sekretess till smittskyddsläkaren. På motsvarande sätt verkar inte övriga bestämmelse i SmL vara utformade så att de möjliggör ett uppgiftslämnande från kommunen till smittskyddsläkare eller Polismyndigheten på eget initiativ.

Göteborgs Stad anser att det finns behov av att förtydliga vilket lagstöd kommunen har för att göra en anmälan om behov av flyttning och i övrigt på eget initiativ lämna ut uppgifter om en boende till smittskyddsläkaren eller Polismyndigheten. Behov av informationsutbyte kommer finnas i olika situationer, exempelvis när en person som har flyttats, avvikit från den plats

dit flyttning har skett och smittskyddsläkaren behöver uppmärksammas på att det kan finnas behov av handräckning för att återföra personen.

Utöver sådana sekretessfrågor som uppstår vid behov av att kunna dela information med andra myndigheter kan en kommun som anlitar privata utförare för att verkställa boendeinsatser behöva utbyta uppgifter om en enskild med en sådan aktör, till exempel för att veta om det finns ett behov av att göra en anmälan till smittskyddsläkaren.

Konsekvenser

Utredningen har bedömt att förslaget om en ny extraordinär smittskyddsåtgärd inte har några kostnadsmässiga konsekvenser för kommuner och att finansieringsprincipen inte blir tillämplig. Utredningens bedömning görs mot bakgrund av att en pandemi i sig innebär högre kostnader för huvudmännens hälso- och sjukvård och omsorg. Något förslag till finansiering lämnas därför inte. Undantaget är förslaget till regeringsuppdrag till Socialstyrelsen.

Att införa extraordinär smittskyddsåtgärd innebär att enskilda enligt beslut från smittskyddsläkare kan flyttas från sin lägenhet till annan motsvarande lägenhet inom särskilt boende/bostad med särskild service. Hur en framtida pandemi kommer att påverka aktuella målgrupper går inte att förutsäga. Det kan emellertid inte uteslutas att många i målgruppen skulle drabbas på motsvarande sätt som skedde under coronapandemin. Om behovet av flyttning uppstår måste andra bostäder utöver det befintliga beståndet ställas till förfogande för personer som blir aktuella för flyttning. Skulle en sådan situation uppstå innebär det kostnader för nya lokaler och personal.

Vid behandling av ärendet i kommunstyrelsen antecknade representanterna från S, V och MP som yttrande en skrivelse från den 20 februari 2024, se bilaga.

Göteborg den 21 februari 2024
GÖTEBORGS KOMMUNSTYRELSE

Jonas Attenius

Mathias Sköld

Yttrande angående – Remiss från Socialdepartementet - Utredningen om författningsberedskap inför framtida pandemier (SOU 2023:56)

I utredningen föreslås bland annat att det ska införas en ny extraordinär åtgärd i smittskyddslagen som innebär att det blir möjligt att utan samtycke från den enskilde flytta den som bor i vissa boendeformer enligt socialtjänstlagen och LSS. Förslaget ställer etiska principer och respekten för individens integritet på sin spets. Individens autonomi och integritet är grundläggande principer som måste respekteras, så långt det är möjligt även i extrema situationer. En flytt mot den enskildes vilja endast får användas som en sista utväg som endast ska kunna användas när övriga insatser är uttömda. Frivilliga smittskyddsåtgärder i samråd med boende och deras anhöriga borde i de allra flesta tänkbara fall vara tillräckliga. Det är positivt att Stadsledningskontoret lyfter i sitt förslag till yttrande att det finns områden som behöver utredas vidare och att bestämmelsen om flyttning inte ska innebära tvångsbefogenheter för kommunens personal.